

Til Gudenåkomiteen

v. Formand for komiteen, Karen Lagoni.

Først vil vi fra Danske Vandløb sige en stor tak til komiteen for invitation til deltagelse i følgegruppen. Vi er af den overbevisning, at hvis udfordringerne med Gudenåens forhøjede vandstand skal løses, skal det ske gennem et samarbejde, i særlig grad med de lokale lodsejere. Man skal have lokalt kendskab til åens dynamik, direktiver og regulativer for at løse problemet omkring åens høje vandstand. Her hjælper overordnede politiske og etiske holdninger antaget ved et skrivebord desværre ikke.

Danske Vandløbs kommentar til rapporten ”Vurdering af foranstaltninger og virkemidler til skabelse og opretholdelse af lavere sommervandstand i Gudenå mellem Silkeborg og Tange Sø”.

Udgangspunkt

Rapporten tager udgangspunkt i en tolkning af opmålingen af Gudenåen på strækningen fra Silkeborg til Tange Sø. Konklusionen er: *“at der ikke har kunnet påvises hverken aflejringer eller profilindsnævninger af en sådan størrelse, at de kan tilskrives betydende indflydelse på vandføringsevnen.”*

Men gennemlæser man rapporten for opmålingen 2020, afslører den, at der flere steder faktisk er stærkt ændrede dybdeforhold grundet sandaflejringer og stærkt ændrede brinkkanter grundet stor udvikling af siv og rør både inde i selve profilet og også ud i de tilstødende arealer. Der er således bundhævninger flere steder – et sted har bunden hævet sig 150 cm – og nærstuderer man profilindsnævningerne, finder man 22 steder, hvor åen er blevet smallere, endda op til flere meter smallere.

For nærmere forklaring herpå henviser vi til vedlagte pdf “Orbicon Opmåling 2020_GL og GST”, som er Ålauget GST og Gudenådalens Lodsejerforenings kommentarer til/analyse af opmålingen fra august 2020 (GST og GL har deri kommenteret på de fund og divergenser, som opmålingen fra 2020 viser i forhold til den tidligere opmåling fra 2011).

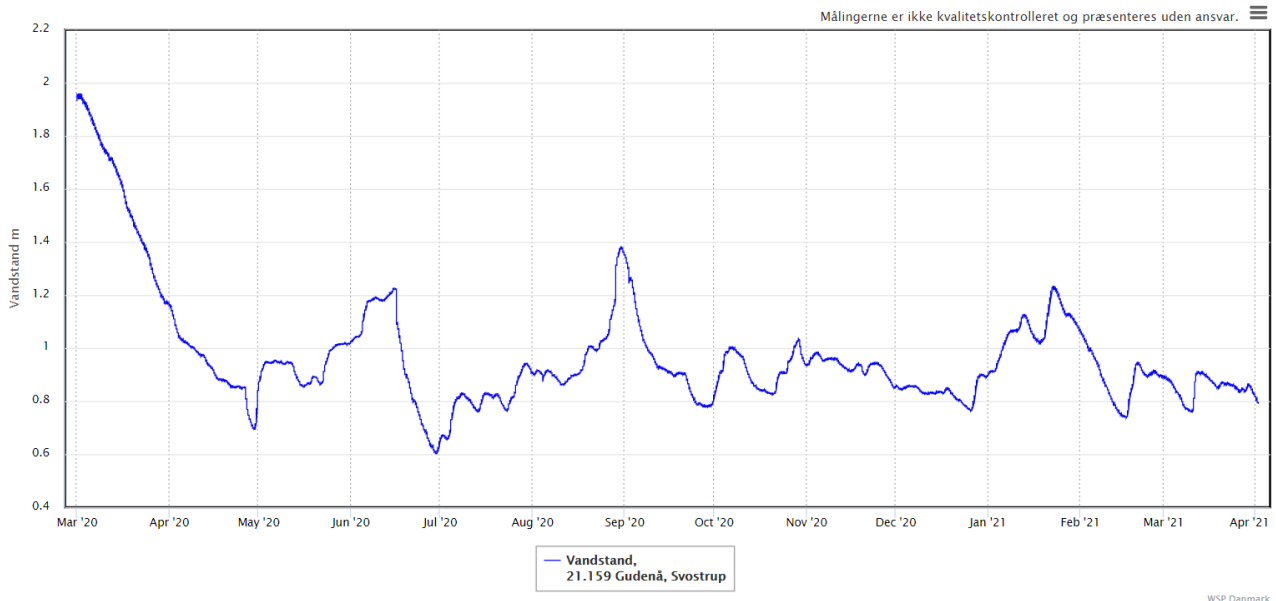
Grødeskæring

Om grønnskæring konkluderer rapporten: *“Hvis effekten af grøden skal neutraliseres gennem hele vækstperioden maj-september, vil der, hvis de praktiske aspekter (varigheden af en fuld skæring af strækningen) tages i betragtning, skulle skæres grøde ca. én gang hver uge, i alt 15-20 gange i perioden maj-september, færrest gange, hvis genvæksten i sidste halvdel af vækstperioden viser sig at være mindre end i første halvdel”*

og

“det betyder samlet set, at opretholdelse af en ca. 60 cm lavere sommermiddelvandstand gennem grønnskæring i hele perioden maj-september vil have et økonomisk omfang på i yderste fald 60-80 gange udgiften til én skæring i 7 meter bred strømrende.”

Ovenstående konklusion om sænkning af sommervandstanden gennem grønnskæring – baseret på beregninger – står i skarp kontrast til virkeligheden, som den så ud i 2020. Der blev foretaget to grønnskæringer (påbegyndt d.15/6 2020 og 1/9 2020).



Kilde: Vandportalen.dk (0104,2021), Svostrup.

Vandgennemstrømningen var stort set konstant fra 15/6 til 20/8.

På illustrationen ovenfor ses tydeligt, at vandstanden (15/6 - 20/8) først var på samme højde ca. 8 - 9 uger efter første skæring. Faldet var på de første to uger 60 cm, og så begyndte der en langsom stigning af vandstanden.

Ved skæringen i september er faldet tydeligere, men her spiller det almindelige henfald af grøden muligvis ind, således at effekten måske ikke alene kan tilskrives grødeskæringen.

I faldet bør man desuden medregne afstrømningen af det vand, der er opmagasineret i Silkeborg Langsø og Ørnsø (350 Ha i en højde på 60 cm).

De to grødeskæringer er foretaget i en rendebredde på kun 7 m.

Sammenligner man med rapportens modelberegnedede resultater med de faktiske opmålinger i 2020, er forskellen stor:

- Rapportens model tager udgangspunkt i fuld skæring (25 m)
- Ovenstående målinger fra 2020 er foretaget i en 7 m bred rende.
- Rapporten refererer en del til udfordringer med pindsvineknap og dens mulige eksplosive reproduktion, men netop denne art eksisterer stort ikke fra Porskær til Kongensbro. Her er forskellige arter af vandpest altdominerende.

Rapporten baserer sig på beregninger og teori, der modsiges af de relativt få tilgængelige fakta. Der er åbenlyst brug for undersøgelser og faktuelle data.

Uddybning.

Vi foreslår at tage udgangspunkt i opmålingen fra 2020 og de problemområder, som den rapport peger på (i stedet for at tale komplet uddybning af Gudenåen) – se venligst vedlagte pdf. Der er desuden mulighed for at foretage arealberegninger i de enkelte profiler ud fra den vandstand, der var ved opmålingen, sat i forhold til den ønskede vandstand – herved vil områder, som har et meget kritisk tværsnitsareal til at sikre vandføringen, blive synliggjort. Ved flere af disse

tværsnitsarealer vil der være behov for tiltag, som ikke nødvendigvis er lig med opgravning/ uddybning, men en oprensning og regulering af brinkkanter på nøje udvalgte steder.

Tilbageholdelse af vand.

Ikke overraskende er vandparkering som løsning lagt i graven, idet det anses for en umulighed at parkere så store mængder vand. Denne konklusion understøttes af den store undersøgelse offentliggjort ved den seneste konference om Handlingsplanen for Gudenåen. Det kan vi kun være enige i.

Konklusion

Rapporten konkluderer, at sommervandstanden kan reguleres gennem anvendelse af en kombination af grødeskæring og uddybning: *“ idet både grødeskæring og uddybning hver for sig vurderes at kunne skabe en 60 cm lavere sommermiddelvandstand, er det også vurderingen, at de to virkemidler kan kombineres på forskellig vis.”*

Vi anser det bestemt for mest nærliggende at kombinere grødeskæring og oprensning – ikke den i rapporten skitserede voldsomme grødeskæring og udgravning, men intelligente og nænsomme grødeskæringer kombineret med oprensning på nøje udvalgte steder. En forudgående analyse af Ålauget GSTs og Gudenådalens Lodsejerforenings ekkolodopmåling sammenholdt med profilopmålingens påpegninger vil kunne danne medgrundlag for en hensigtsmæssig strategi med både oprensning, regulering af brinkkanter og en grødeskæringspraksis, der imødegår vandstandsstigningen. Og målsætningen vil være inden for rækkevidde.

Danske Vandløbs kommentar til rapporten “Aktører langs Gudenåen - en undersøgelse af aktørperspektiver i forbindelse med klimatilpasning af Gudenåen”

Flere af vores medlemmer har deltaget i undersøgelsen gennem længerevarende og grundige interviews. Så godt som alle medlemmerne, der blev interviewet understregede tydeligt, at den høje sommervandstand - og dermed ændringen af vores naturområder langs åen – er et stort problem.

Som det fremgår af rapporten, er 190 ha taget ud af drift på strækningen mellem Silkeborg og Tange Sø. Omkring 100 haver er som følge af forhøjet sommervandstand blevet hævet for lodsejernes egen regning. Årsagen til den forhøjede sommervandstand er den meget store grødevækst som følge af vandremuslingens indtog i 2007. Derfor undrer det Danske Vandløb, at det der er hovedårsagen til oversvømmelserne i sommermånederne (grødevækst) ikke er medtaget i årsagerne til den høje vandstand og oversvømmelser. Andre rapporter fremhæver, at netop grøden i Gudenåen er den faktor, der har størst betydning for oversvømmelserne.

Danske Vandløbs Kommentarer til rapporten “Hydraulisk undersøgelse af Gudenåen - med henblik på problemløsning”

Rapporten, der er udarbejdet af tre universitetsstuderende, kommer frem til nogle spændende resultater. På baggrund af modelberegninger i både Mike og VASP undersøges nogle indsnævring i åløbet mellem Ringvejsbroen og Resenbro. Specielt undersøges, hvad der sker med vintervandføringen, hvis man fjerner tagrør, der har bredt sig ud i åløbet og tagrør, der står på

kanten af åen. Det konkluderes: *“Fjernes tagrørene ved indsnævringen på en delstrækning omkring st. 2.000, sænkes vandstanden 13-16 cm ved Ringvejsbroen og dermed i Silkeborg Langsø, ved en 100-årshændelse.”* En spændende konklusion, hvor man ser på, hvordan en vinterklargørelse af åen kan foretages.

Kaster man et blik på på Gudenåens “dobbeltprofil” på strækningen Silkeborg til Tange Sø, vil man se, at der mange steder vokser tagrør, andre større sivarter og piletræer på åbrinken, hvilket hindrer vandføringen og gør dobbeltprofilet mindre effektivt. Derfor kunne yderligere undersøgelser af dette virkemiddel have stor interesse – særligt, fordi en bekæmpelse af disse bevoksninger snildt kan foretages i det tidlige efterår, hvor skader på tilstødende arter og naturtyper er begrænset. Således vil vi være et skridt nærmere at få åens dobbeltprofil tilbage, og det vil kunne afhjælpe alvorlige oversvømmelser.

Afslutning:

Som vi fremførte i indledningen, så er det vigtigt, at de lokale lodsejere gennem deres organisationer er repræsenteret, når en Helhedsplan for Gudenåen udarbejdes. Det er ligeledes vigtigt, at lodsejerne kan have tillid til modeller, beregninger og øvrige oplysninger. Bla. derfor er det afgørende, at modellen er i nogenlunde sync med virkeligheden. Når lodsejerne efter en grødeskæring kan måle sig frem til en vandstandssænkning på 40-45 cm, eftertjekke det på vandportalen.dk, og modellen så angiver et anderledes tal på 10-15 cm, vækker det mistro. Det må kunne gøres bedre?

Arbejdet med helhedsplanens model har tydeliggjort kompleksiteten i de udfordringer, som Gudenåen byder os. Det er åbenlyst, at flere tiltag skal sættes i værk. Således at vi bedst muligt kan imødegå den forhøjede vandstand med medfølgende fordele for både Gudenåen, vores Natura 2000-områder med de udpegede arter og naturtyper og for lodsejerne i by og på land. Det er dog også åbenlyst, at det ikke er helt klart, på hvilken måde og i hvilket omfang disse tiltag skal iværksættes. Vi mangler viden og data. Der mangler viden om grøn kølleguldsmed; om udvoksede tagrørs faktiske effekt på vandføring; om brinkernes beskaffenhed og deres betydning for fisk og andre vanddyr; om grødeskæringsmetoder, -tidspunkter og -hyppigheder; om effekten af punktvis oprensning; om vandstandsæknings effekt på de forskellige udpegningsgrundlag (genskabelsemulighed). Danske Vandløb anbefaler en femårig forsøgordning på strækningen Silkeborg til Tange Sø (strækningen er afgrænset af søer, og forsøg med diverse virkemidler vil ikke have en mærkbar betydning for kommunerne op- og nedstrøms). Forsøgsperioden skal hjælpe til at afdække behov i forhold til den forhøjede vandstand og effekterne af forskellige tiltag – et nøje planlagt forskningsprojekt, der arbejder videnskabeligt og nuanceret og medregner målsætningen for Natura 2000-planen.

Lars Bo Nielsen
Bestyrelsesmedlem i Danske Vandløb.